

Stockholm den 11 september 2009

Justitiedepartementet
Enheten för processrätt och domstolsfrågor
103 33 STOCKHOLM

Hemställan om utvärdering av reformen En modernare rättegång (EMR)

Den 1 november 2008 trädde de nya processregler som följde av reformen En modernare rättegång (EMR) i kraft vid allmänna domstolar i hela landet. Reformen innebar stora förändringar i det processuella regelverk som styr rättegången i framför allt tingsrätt och hovrätt. Till grund för lagändringarna ligger regeringens proposition 2004/05:131 En modernare rättegång - reformering av processen i allmän domstol.

Syftet med reformen är att skapa en modernare rättegång som uppfyller kraven på en rättssäker, effektiv och ändamålsenlig handläggning av mål och ärenden. I många hänseenden har reformen också inneburit klara förbättringar. Även om det nya regelverket bara varit i kraft ett knappt år, kan dock redan nu konstateras att reformen även har inneburit allvarliga försämringar i vissa hänseenden. Detta är också något som, förutom av Advokatsamfundet, har uppmärksammats av företrädare för rättsväsendet.

En fråga som Advokatsamfundet särskilt har funnit anledning att uppmärksamma är de negativa effekter för rättssäkerheten som reformen inneburit i fråga om det principiella förbudet mot s.k. omförhör i hovrättsprocessen beträffande både bevispersoner, men framför allt beträffande den tilltalade själv.

Som bekant kommer Svea hovrätts tillämpning av den nya lagstiftningen i fråga om den tilltalades närvaro i hovrättsprocessen också bli föremål för Högsta domstolens prövning.¹

Advokatsamfundet anser att bristerna i den tilltalades rätt att komma till tals i rättegången i hovrätten är något som måste ändras så snart som möjligt. Även i fråga om förnyad bevisupptagning beträffande andra bevispersoner, finns anledning att överväga vidgade möjligheter till sådana förhör.

Det måste också understrykas att det är högst anmärkningsvärt att en begränsning av rätten för en tilltalad att komma till tals i hovrättsprocessen, inte har gjorts föremål för remissförfarande eller diskussion i övrigt utanför regeringskansliet.² Frågan behandlades inte i det betänkande som delvis låg till grund för lagstiftningen och i den departementspromemoria som också låg till grund för lagstiftningen föreslogs tvärt emot vad som nu gäller, att förbudet mot tilläggsförhör inte skulle gälla den tilltalade.³ Det var först på ett senare skede i lagstiftningsprocessen som förbudet även kom att omfatta den tilltalade.

Advokatsamfundet har också erfarit att det råder stora skillnader i hovrätternas bedömningar beträffande tillåtligheten av omförhör och annan beviskomplettering. Detta är självfallet inte godtagbart vare sig ur ett rättssäkerhets- eller medborgarperspektiv. Vidare råder olika praxis såväl mellan hovrätterna som inom hovrätterna om skyldigheten för åklagare att närvara under bevisupptagningen. Det finns även skäl att analysera den praxis som utvecklats beträffande partsinsyn och utlämnande avseende bildupptagningar.⁴

¹ Högsta domstolens beslut den 18 augusti 2009 om prövningstillstånd i mål nr B 3549-09 i fråga om den tilltalades utevaro från huvudförhandling i hovrätten inneburit hinder för prövning av åtalet.

² Sveriges advokatsamfundets påtalade i sitt remissyttrande den 10 juni 2002 över 1999 års rättegångsutrednings slutbetänkande En modernare rättegång, SOU 2001:103, vikten av att bevisupptagning sker vid huvudförhandling och att det är vid en muntlig förhandling med personlig närvaro av bevispersoner som förutsättningarna för en korrekt bevisvärdering är som bäst.

³ Se departementspromemorian Hovrättsprocessen i framtiden, Ds 2001:36 sid. 113, där det uttryckligen anges att förhöret med den tilltalade inte bör omfattas av regeln om rätten till omförhör. ”Även om i tingsrätten ett förhör med den tilltalade har spelats in på video bör sålunda den tilltalade i ett huvudförhandlingsfall ha en obligatorisk rätt att själv få bli hörd i hovrätten om den åtalade gärningen.”

⁴ Se Högsta domstolens avgörande den 25 september 2008 i mål nr B 3009-08 ang. utfående av ljud- och bildupptagning.

Det är inte heller acceptabelt att det finns domstolar som anser att det nya processuella regelverket i sig begränsar behovet av advokats arbete och förberedelser och att detta ges återverkningar på advokatens rätt till ersättning.⁵

Mot bakgrund av de effekter av lagstiftningen som nu påtalats och med hänsyn till att reformen inneburit omvälvande och långtgående förändringar av en sedan länge gällande processordning, anser Advokatsamfundet att det finns ett behov av en utvärdering av lagstiftningsreformen.

Sveriges advokatsamfund hemställer därför att en utvärdering av de nya processregler som följt av EMR-reformen görs så snart som möjligt.

Med vänlig hälsning

Anne Ramberg
Generalsekreterare

⁵ Se t.ex. Göta hovrätts dom den 23 december 2008 i mål nr B 2938-08.